

A DISCUSSION ON THE SYMBOL OF SNAKE IN SOME DIFFERENT CULTURES AROUND THE WORLD

Nguyen Thi Thuc

Thanh Hoa University of Culture, Sports and Tourism

Email: nguyenthithuc@dvttdt.edu.vn

Received: 10/12/2024

Reviewed: 11/12/2024

Revised: 16/12/2024

Accepted: 06/01/2025

Released: 15/01/2025

On the occasion of the upcoming Year of the Snake (Át Tý), we have the opportunity to reflect further on an animal that is part of the twelve zodiac signs in the traditional lunar calendar of ancient Vietnam - the Snake. It appears in most of the world's mythologies, carrying various symbolic meanings. Interpretations of the snake's power are diverse across different cultures. Based on the biological and visual characteristics of the snake, it has been revered, admired, and even feared by many nations and ethnic groups worldwide. It has been personified as a symbol of water, fire, the soul, power, the creator god, and the primordial universe.

Key words: Year of the Snake (Át Tý); The symbol of Snake; Traditional culture.

1. Giới thiệu

Rắn là con vật được gọi tên trong tất cả ngôn ngữ của các quốc gia trên thế giới; một loài động vật có thật, thuộc lớp bò sát không có chân, thân dài, có vảy, uốn thân trong di chuyển. Người Việt Nam có rất nhiều danh xưng khác nhau về rắn như trăn, mãng xà, thường luồng, chằn tinh, giao long, mãng xà, rồng... Chính các danh xưng này mới có thể trở thành các biểu tượng văn hóa ở cả phương diện cuộc sống và thần thoại lâu đời từ cổ chí kim và phổ biến nhất trong thế giới loài người. Con người đã đưa hình tượng con rắn vào các nghi thức, nghi lễ cổ xưa trên cả hai mặt thiện - ác; là biểu tượng cho linh hồn, nhục dục, quyết đoán, đa nghi, nước, lửa; biểu hiện cho cả giới tính nam và nữ, là một vị thần sáng thế, biểu trưng cho vũ trụ thời hỗn mang.

Rắn có nhiều đặc tính và biểu trưng cho sức mạnh thể hiện bằng sự uyển chuyển trong quá trình di chuyển hay siết chặt con vật khác khi săn mồi; nọc độc của nó có thể giết chết con người hay nhiều loài vật, đặc tính này thể hiện sự độc ác; rắn lột da mang đến hàm ý về sự tái sinh mạnh mẽ và là biểu trưng cho tính tuần hoàn, đồng thời mang lại cho con người một cảm nhận về sự tồn tại lâu dài, mãi mãi; đặc tính lưỡng của loài rắn được xem là biểu trưng của khởi nguồn vũ trụ. Hình tượng thân con rắn dài ngoằn ngoèo như kéo dài vô tận, khi cuộn lại tạo thành một vòng tròn thể hiện tính luân hồi của sự sống và cái chết. Ấn Độ, Thái Lan, Ai

Cập... xem rắn là chúa tể của phụ nữ và chính nét đặc trưng sinh học đã quyết định ý nghĩa biểu tượng của loài rắn. Riêng trong lĩnh vực y học, ba biểu tượng còn được sử dụng cho đến ngày nay có liên quan đến rắn là Chén Hygieia - biểu tượng cho dược học; Caduceus và Gậy Asclepius biểu tượng cho y tế nói chung.

Ý nghĩa biểu trưng quan trọng nhất của rắn là nguồn gốc của sự sống và vũ trụ: “Con rắn hữu hình chỉ là hiện thân thoáng chốc của một Con Rắn vĩ đại vô hình, mang tính nhân quả và phi thời gian, chủ tể của bản thể sống và tất cả sức mạnh tự nhiên. Đó là một vị thần cổ đầu tiên ta gặp lại ở những buổi khởi đầu của tất cả các truyền thuyết về hình thành vũ trụ, trước khi bị những tôn giáo trí tuệ của con người truất phế..., và Rắn là mẫu gốc quan trọng nhất của tâm tôn con người. Là mẫu gốc căn bản gắn với cội nguồn vũ trụ, sự sống và của trí tưởng tượng, rắn đã duy trì nơi các nền văn hóa trên thế giới và các giá trị biểu tượng” [10].

2. Tổng quan nghiên cứu vấn đề

Đã có rất nhiều công trình đề cập đến hình tượng/biểu tượng con rắn dưới nhiều chiều cạnh khác nhau. “*Từ điển biểu tượng văn hóa thế giới*” của tác giả Jean Chevalier-Alain Gheerbrant đã giải mã rất nhiều biểu tượng, trong đó có biểu tượng con rắn [3]. Một số công trình nghiên cứu hình tượng con rắn dưới góc nhìn sử văn hóa của một số quốc gia, tiêu biểu: “*Con Rắn trong lịch sử văn hóa các dân tộc trên thế giới*” của tác giả Ngô Văn Doanh [4]; Nguyễn Hoan với “*Quan niệm về rắn ở Việt Nam và các nước trên thế giới*” [9]; Bùi Nguyên “*Công năng và sự thật của ngọc rắn*” [19]; “*Quan niệm về rắn ở các nước phương Đông*” [23]. Bàn riêng về biểu tượng rắn trong văn hóa, nổi bật có các bài viết “*Biểu tượng rắn trong văn hóa một số nước phương Đông*” tác giả Phan Mạnh Hùng [10]; Trần Minh Hường “*Hình tượng loài rắn trong tôn giáo và tín ngưỡng của con người*” [11]; “*Biểu tượng rắn, từ ngôn ngữ đến văn hóa*” tác giả Trần Văn Sáng [21]; Lê Vũ Trường Giang với “*Rắn thiêng xứ Ấn*” [6]; Trọng Bình, “*Rắn Đại Nội, sự thật và huyền thoại*” [1]; Nguyễn Du, “*Rồng rắn lên mây*” [5]; Nguyễn Ngọc Mai, “*Biểu tượng rắn trong điện thần thờ Mẫu*” [16]; Lê Việt, “*Hình tượng rắn trong cổ vật Việt Nam*” [26]; Phạm Văn, “*Mạn đàm về hình tượng rắn trong kiến trúc Phật Giáo Việt Nam*” [25]. Các công trình đã có những đóng góp khoa học quan trọng trong nghiên cứu về biểu tượng con rắn ở một số phương diện văn hóa khác nhau. Tuy nhiên, nghiên cứu biểu tượng rắn trong văn hóa một số quốc gia trên thế giới dưới góc nhìn xuyên văn hóa thì rất ít các công trình khoa học đề cập.

3. Cách tiếp cận và phương pháp nghiên cứu

Tiếp cận tài liệu có những nội dung nghiên cứu cùng hướng là cách tiếp cận được ưu tiên. Nguồn tài liệu tiếp cận đa dạng từ các công trình nghiên cứu, giáo trình, chuyên khảo, tham khảo, bài viết khoa học đăng trên các tạp chí trong nước, quốc tế, hội thảo khoa học các cấp. Tiếp cận liên ngành văn hóa - địa lý - lịch sử - tôn giáo - môi trường được sử dụng trong phân tích, đánh giá, nhận định các nội dung trong bài viết. Phương pháp tổng hợp, phân tích, so sánh, đánh giá được sử dụng tối đa trong nghiên cứu. Ngoài ra, tác giả bài viết xin thêm ý kiến các chuyên gia văn hóa để có thêm những nhận định khoa học trong nghiên cứu và luận giải các vấn đề trong bài viết.

4. Kết quả nghiên cứu

Sự xuất hiện và những ảnh hưởng của rắn đối với con người cả trong đời sống thực tiễn và đời sống văn hóa, tâm linh từ rất sớm và ở hầu khắp các quốc gia trên thế giới. Trong đó sự “thiên hóa” của loài vật này gắn liền với niềm tin tôn giáo là phổ biến và có tính vĩnh hằng nhất. Chính vì vậy, rất khó để có thể khảo cứu chi tiết về hình tượng rắn trong văn hóa bốn phương. Trên cơ sở cách tiếp cận và phương pháp nghiên cứu, kết quả nghiên cứu được đề cập theo các Châu lục với các nước có biểu tượng rắn gắn sâu sắc trong đời sống văn hóa người dân.

4.1. Hình tượng Rắn trong văn hóa một số nước Châu Phi

Ai Cập cổ đại với nền văn minh cổ xưa nhất Đông Phi và được hình thành cách ngày nay trên 3.000 năm nằm trải dọc theo hạ lưu sông Nile đã từng có một nền văn minh rực rỡ xuyên không gian, thời gian, cho đến ngày nay con người sống trong thế giới hiện đại và công nghệ vẫn thán phục trước những sáng tạo kỳ diệu của thời kỳ Ai Cập cổ đại, bởi những giá trị đó không chỉ đại diện cho Châu Phi mà còn vang danh khắp thế giới về một quốc gia hình thành sớm nhất, lâu dài, liên tục nhất thời kỳ cổ đại. Lịch sử đã chứng minh, người Ai Cập cổ đại đã cải tạo tự nhiên và có khả năng thích ứng cao với điều kiện khí hậu ở thung lũng sông Nile để tự xây dựng cho mình một nền nông nghiệp phát triển. Sự phát triển của nông nghiệp và các khía cạnh khác là cơ sở cho sự ra đời các tín ngưỡng, tâm linh, đi theo là sự thờ phụng của người dân đối với các tín ngưỡng này. Người Ai Cập cổ đại phụng thờ rất nhiều loài vật khác nhau, trong đó có tục thờ rắn. Hình tượng rắn nhập và các tôn giáo như biểu tượng của thần thánh, sự mê hoặc, một vị thần tối cao với những lời tiên tri đem đến niềm tin tuyệt đối. Vị thần nguyên thủy Atum - mang hình hài người rắn; Naja - biểu tượng nữ thần rắn với sự dịu dàng và hiền lành được chạm trên các vương miện của các Pharaoh với ý nghĩa phù hộ và đem lại sự may mắn cho nhà vua là những dẫn dụ tiêu biểu.

Gần gũi hơn cả là hình tượng rắn xuất hiện tại nhiều ngôi chùa trên đất nước Ai Cập, tiêu biểu có hình tượng rắn xuyên tâm vòng tròn quả cầu chạm khắc trên cổng chùa. Người Ai Cập quan niệm đó là biểu tượng của sự giao thoa trời - đất; hình tượng con rắn¹ Ouroboros hay Oroboros² cắn đuôi của chính nó vẽ thành một vòng tròn theo chiều kim đồng hồ tượng trưng cho một chu trình sống, chết và tái sinh, dẫn đến bất tử, đôi khi được mô tả dưới dạng số 8, giống biểu tượng vô cực.

[Nguồn: <https://vi.wikipedia.org/wiki/Ouroboros>]

¹ Có nơi cho rằng đó là con Rồng.

² Từ “ouroboros” xuất phát từ tiếng Hy Lạp cổ, có nghĩa là “ăn đuôi của chính nó.” Từ Òυρά (oura) có nghĩa là 'đuôi' và -βορός (-boros) có nghĩa là 'ăn'.

Nguồn gốc Ouroboros được đánh giá là một trong số các biểu tượng cổ xưa nhất. Năm 1922 các nhà khảo cổ học Ai Cập phát hiện ra ngôi mộ của vua Tutankhamun (Vua Tut)¹, trong các nghiên cứu, sự xuất hiện của Ouroboros quanh đầu và chân trên một trong số những quan tài mạ vàng của vua được cho có rất nhiều ý nghĩa và đem đến nhiều cách lý giải khác nhau về, ví như Ouroboros là biểu trưng cho thần mặt trời Ai Cập và hành trình hàng ngày của ông trên bầu trời, nữ thần bầu trời Nut hay đại diện cho sự hỗn loạn bao quanh thế giới trật tự... Sau này Ouroboros xuất hiện cả trong huyền thoại và tôn giáo, khoa học, văn hóa đại chúng, trong thực tế. Như vậy, trong văn hóa Ai Cập, Ouroboros gắn với nhiều tôn giáo và tập quán khác nhau, rắn biểu trưng cho sự linh thiêng nhưng gian ngoan, sự tái sinh bất tử và vĩnh cửu.

Nhiều nước khác ở Châu Phi như Công-gô, Nigeria, Liberia, Uganda đều phụng thờ rắn với nhiều hình thức khác nhau. Điểm chung trong quan niệm giữa các nước Châu Phi liên quan đến thời gian xuất hiện của loài rắn, tin rằng rắn chính là tổ tiên sáng tạo, việc vậy, người dân các thờ rắn như thờ một vị thần tối cao của dân tộc, vị thần này rất linh thiêng. Một trong những câu chuyện minh chứng cho quan điểm trên chính là việc người Công gô xem “Uy lực tối cao của trời là con rắn Đĩambô, không ai có thể ngồi lên lưng nó được. Ai trèo lên là lại tụt xuống thấp ngay” [18]; bộ lạc Venda rất tự hào khi họ được tạo ra từ xác rắn và họ xem rắn là thủy tổ, với họ con rắn Tharu tự chia làm hai phần: đầu (tholo) và đuôi (tshamutshila), mỗi phần bò về một hướng. Cả hai phần đều hóa thành người, trở thành những thủ lĩnh của bộ tộc. Về sau họ gặp nhau và trở lại trạng thái nguyên thủy ban đầu là rắn [11]. Tuy sống ở những đất nước khác nhau, nhưng người Fon (vương quốc Dahomey, Tây Phi) và người dân sống ở vùng Tây Nam (Nigeria) cho rằng rắn xuất hiện trước cả đất được tạo ra, rắn là biểu tượng của đất. Người Fon tin rằng, dưới dạng rắn thần Aido Hwedo rắn đã phục vụ cho vị thần ánh sáng Maweu. Dưới tên gọi Ogidia, người dân vùng Tây Nam, Nigeria tin rắn (mãng xà) là đối tượng đứng đầu niềm tin về tổ tiên, đại diện cho cuộc chiến tranh bộ lạc, với họ mỗi con mãng xà đều mang linh hồn con người bên trong. Linh hồn được giải phóng bằng nghi lễ sau cái chết của rắn. Bất cứ hành vi nào chống lại rắn là tội phạm đối với tổ tiên. Trong quan niệm cộng đồng người Lagos, rắn luôn đem đến sự may mắn, khi rắn bò vào nhà báo hiệu điềm may sắp đến, khi rắn chết cư dân đem chôn cất cẩn thận, thậm chí có nhiều người còn tổ chức một lễ mai táng cho rắn [27]. Nếu ở Công gô, biểu tượng rắn Đĩambô thể hiện uy lực tối cao của trời thì tại Liberia biểu tượng rắn lại gắn liền với niềm tin, thuật bói toán, hay những lời tiên tri, bởi ý niệm của niềm tin nên người dân không được làm hại rắn; ở nam Uganda tín ngưỡng thờ rắn liên quan đến tục hiến tế, vì thế trên bờ hồ Victoria Nyanza hay bờ sông Muzini có rất nhiều ngôi đền thờ rắn, các ngôi đền thường có nhiều tầng, tầng trên là nơi linh thiêng thờ rắn và người giám hộ nó là một cô gái còn trinh tiết. Nhiều người dân Uganda còn thừa nhận mình được sinh ra bởi những con rắn, không những thế rắn còn liên quan đến chữa bệnh, cầu con cái.

Có thể thấy, biểu tượng rắn trong văn hóa các nước Châu Phi khá phong phú, đa dạng. Hình tượng rắn xuất hiện sớm và gắn với hai ý niệm, niềm tin, tín ngưỡng tâm linh cơ bản, đó là

¹ Là một pharaoh Ai Cập cổ đại có ngôi mộ xa hoa nhất thế giới.

vị thần thủy tổ và tối cao; hoặc đó là những biểu tượng rất gần gũi gắn liền với các tín ngưỡng, văn hóa bản địa để tạo nên một hình tượng rắn đa chiều trong văn hóa các nước Châu Phi.

4.2. Hình tượng Rắn trong văn hóa một số nước Châu Âu

Hình tượng rắn trong văn hóa các nước Châu Âu rất phong phú, đa dạng và được đề cao. Điểm khác biệt chính là hình tượng rắn gắn với bề dày và đặc trưng văn hóa Châu Âu (Culture of Europe) vốn là cái nôi của nền văn minh nhân loại, có lịch sử lâu đời và có sức ảnh hưởng lớn, là nền văn hóa bắt nguồn từ nghệ thuật, hội họa, kiến trúc... và sự giao thoa từ nhiều nền văn hóa đan xen lẫn nhau qua các thời kỳ lịch sử từ Hy Lạp, La Mã, Cơ Đốc giáo đến thời kỳ Phục Hưng.

Từ TCN người ta đã bắt gặp hình tượng các sứ giả châu Âu tay cầm cây trượng, trên đầu trượng có khắc hình rắn, với hàm ý là dấu ấn trong quốc thư của các sứ giả ngoại quốc. Nhưng nổi tiếng và sớm nhất chính là biểu tượng rắn trong thần thoại Hy Lạp. Khi bàn về biểu tượng độc đáo này, trong bài viết “Con Rắn trong lịch sử văn hóa các dân tộc trên thế giới” tác giả Ngô Văn Doanh có đề cập “Trong tài liệu của các tác giả cổ đại (thời Hy Lạp và La Mã) và các hiện vật khảo cổ học, trong truyền thống Sít-Iran đã tồn tại quan niệm về nữ thần có hai chân rắn và hai con rắn nhô ra từ hai vai. Xét về loại hình, các tên gọi những nữ thần của người Astêch có sự tương đồng với quan niệm truyền thống Sít-Iran. Ví dụ theo tiếng Astêch (nhóm người Nahuat), tên của nữ thần Koatlikeu có nghĩa là “nữ thần trong bộ áo rắn” và tên của nữ thần Silkomekoat thì có nghĩa là “chín con rắn” [4]. Trong văn hóa Châu Âu, còn bắt gặp sinh vật Medusa với mái tóc rắn, hay rắn quấn quanh cây gậy Asclepius¹ đã trở thành biểu tượng của ngành y, thể hiện cho sự chữa lành và tái sinh; hình tượng về bà mẹ đất chữa bệnh nhưng trong hình tượng vị thần chữa bệnh mang lột rắn Asklepia (rắn cũng là bản tính của thần Asklepia) trong thần thoại Hy Lạp có đặc trưng nguyên thủy.

Nhận thức về biểu tượng của Rắn ngày càng đa dạng, phong phú hơn, nhất là ở các giai đoạn phát triển muộn. Lúc này biểu tượng con rắn trong văn hóa không chỉ mang ý nghĩa tốt đẹp, an lành đến cho con người hay thực thi chức năng vũ trụ của nó. Con người đã khám phá và có thêm nhận thức ở khía cạnh tiêu cực về hình tượng con rắn, điển hình trong thần thoại Hy Lạp có mô tả hình ảnh những con rắn trên đầu quái vật Meduza; trong thần thoại Đức con rắn hiện thân chính của cái ác, vũ trụ đóng vai trò quan trọng đối với sự hủy diệt sắp tới của thế giới; hình tượng rắn lửa có cánh tay hay một con rồng chuyên gây hại và cắn chết nhiều người.

Trong tâm thức văn hóa của một số nước Châu Âu, hình tượng rắn được thể hiện nhiều trong thần thoại và đã thấm vào trong phương châm, quan điểm sống của nhiều nước “Hãy khôn ngoan như con rắn và hãy hiền lành như con chim bồ câu. Nghĩa là không phải để trở thành “tinh ranh” như con rắn trong Vườn Thiên Đàng, mà phải biết trườn đi, thoát thân khỏi

¹ Theo truyền thuyết cổ Hy Lạp, con trai của thần Apollo được xem là ông tổ của ngành y được. Một ngày nọ, Esculape trên đường đi thăm bạn gặp một con rắn, ông đã đưa cây gậy ra và con rắn liền bám lấy rồi bò lên quấn quanh cây gậy. Esculape thấy vậy nên cầm cây gậy đập xuống đất để giết chết con rắn. Sau đó, ông lại thấy một con rắn khác bò tới, miệng ngậm một loại thảo dược để cứu con rắn đã chết. Từ đó ông để tâm tìm kiếm các loại cây cỏ trong núi để chữa bệnh cho con người. Esculape được xem như thần bảo hộ của các thầy thuốc.

những âm mưu thâm độc, những tấn công xảo quyệt của những điều xấu, kẻ xấu như con rắn có tài tránh né nguy hiểm và luôn giữ cái đầu cho khỏi bị đánh khi gặp kẻ thù, nhưng trước hết, chúng ta hãy sống chân thực, đơn sơ và hiền lành như chim bồ câu” [21].

4.3. Hình tượng Rắn trong văn hóa một số nước Châu Á

Khám phá nền văn hóa một số nước Châu Á chúng ta sớm bắt gặp hình tượng rắn chiếm giữ những vị trí quan trọng trong thế giới biểu tượng với các hình ảnh rất khác nhau, từ thần hiền, thần ác, biểu hiện cho điều tốt, cái xấu, sự hủy diệt, tái sinh, tình yêu... tất cả là niềm tin khác nhau về nguồn gốc của loài rắn hay ý nghĩa biểu tượng của rắn trong các lớp lang văn hóa mỗi nước.

Ấn Độ, quê hương của nhiều biểu tượng tín ngưỡng và tâm linh, người Ấn Độ xem rắn là hình tượng đặc biệt trong văn hóa. Theo truyền thuyết, rắn là con cháu của Kashyapa và Kadru. Văn bản Brahmanda Purana cho rằng rắn được tạo từ nước, trong khi Linga Purana khẳng định chúng sinh ra từ nước mắt của thần sáng tạo Brahma, khi ông nhận ra không thể tạo ra vũ trụ mà thiếu thần Hủy diệt Shiva. Trong thần thoại Ấn Độ còn đề cập đến tám vị thần rắn được tôn kính, nổi bật là Shesha (Adishesha), biểu tượng của Vishnu và là vua loài rắn, phun ngọn lửa hủy diệt mọi tạo vật vào cuối mỗi chu kỳ vũ trụ. Ananta tượng trưng cho sự vĩnh cửu, Vasuki là biểu tượng hoàng gia, Manasadevi bảo vệ người bị rắn cắn, và những vị khác như Kaliya, Padmaka, Kulika đều mang ý nghĩa riêng. Rắn không chỉ liên kết mật thiết với thần Vishnu mà còn với thần Shiva, người thường mang rắn trên ngực và tóc như biểu tượng của quyền năng. Với niềm tin và tín ngưỡng sâu sắc, nên Rắn được thờ cúng rộng rãi, đặc biệt ở Nam Ấn Độ, nơi Shiva được tôn kính. Chúng không chỉ là biểu tượng của đức tin mà còn được xem như nguồn gốc của giàu sang, hạnh phúc và tổ tiên đáng kính. Các gia đình thường xây đền rắn nhỏ dưới gốc cây Neem hoặc trong làng, nơi thờ những hòn đá khắc hình rắn, biểu tượng cho sự bảo hộ và thịnh vượng.

Ở Ấn Độ, lễ hội thờ rắn là một nghi thức văn hóa và tâm linh sâu sắc, được tổ chức vào những thời điểm khác nhau tùy thuộc vào phong tục của từng vùng miền. Trong các lễ hội này, rắn không chỉ là biểu tượng thiêng liêng mà còn là đối tượng thờ phụng, thể hiện sự kính trọng đối với sức mạnh và ý nghĩa của loài vật này trong tín ngưỡng dân gian. Một trong những lễ hội nổi tiếng nhất là Nagapanchami, thường được tổ chức vào ngày thứ năm trong lễ hội Craven. Đây là dịp để người dân tôn vinh các thần rắn, cầu mong tri thức, giàu sang và danh tiếng. Trong lễ nghi, tượng thần rắn được tắm bằng sữa, biểu trưng cho sự thanh tẩy và sự ban phúc. Rắn còn được vẽ lên những tấm gỗ bằng hỗn hợp bột gỗ đàn hương đỏ, và những hình vẽ này được thờ cúng trang trọng. Người dân dâng lên các thần rắn sữa, hương trầm, hoa, và bơ sữa trâu lỏng như một biểu hiện của lòng thành kính. Một nét đặc trưng khác là việc ăn lá cây Neem, được xem như bùa hộ mệnh, giúp bảo vệ con người khỏi nguy cơ bị rắn cắn.

Hình tượng rắn trong văn hóa Ấn Độ không chỉ gắn liền với các lễ nghi mà còn mang ý nghĩa biểu tượng sâu xa về vũ trụ và chu kỳ sự sống. Rắn vũ trụ Ananta/Naga được xem là kẻ bảo vệ và đồng thời là hiện thân của sự tiêu hao chu kỳ. Ananta thường xuất hiện với hình ảnh thân mình quấn quanh gốc trục thế gian, công hoặc ôm lấy các vật tạo thành vũ trụ, hoặc tự

ngâm đuôi mình để tạo thành một vòng tròn khép kín, tượng trưng cho sự tuần hoàn bất tận của vũ trụ. Hình tượng này không chỉ đại diện cho sự hiển lộ và tiêu hao chu kỳ mà còn chứa đựng ý nghĩa về tính cân bằng giới tính tự nhiên: sự sống và cái chết hòa quyện, chuyển hóa không ngừng. Nhà tư tưởng Gaston Bachelard từng nhận xét về hình tượng này như một "biện chứng cụ thể của sự sống và cái chết, nơi cái chết thoát ra từ sự sống và sự sống thoát ra từ cái chết". Ở hình thái vòng tròn khép kín, rắn còn gợi lên sự năng động của bánh xe luân hồi và biểu trưng cho vòng hoàng đạo. Trong Phật giáo Nam Tông, hình tượng rắn thần Naga cũng mang ý nghĩa đặc biệt. Naga được cho là đã cuộn mình để nâng đỡ Đức Phật khỏi trận hồng thủy và mở rộng thân mình thành chiếc lọng che chở Ngài. Hình ảnh này đã trở thành một mô típ phổ biến trong kiến trúc Phật giáo, thể hiện sự bảo vệ và che chở của các thế lực thần thánh đối với chân lý và sự giác ngộ.

Thờ phụng rắn không chỉ là một tín ngưỡng, mà còn góp phần bảo tồn loài rắn, một sinh vật mang giá trị thực tiễn và tâm linh sâu sắc. Hình tượng rắn trong văn hóa Ấn Độ là sự hòa quyện của thần thoại, triết học và nghệ thuật, thể hiện sự tôn kính đối với những quy luật bất biến của vũ trụ và đời sống.

Đối với Trung Quốc, hình tượng rắn xuất hiện từ thuở khai thiên lập địa, mang ý nghĩa biểu tượng sâu sắc và tồn tại dưới nhiều biến thể phong phú. Từ thời cổ đại, rắn đã gắn liền với các vị thần khai sáng và các hiện tượng tự nhiên, trở thành một phần không thể thiếu trong tín ngưỡng và thần thoại Trung Hoa. Thần thoại về Bàn Cổ, vị thần sáng thế đầu tiên, miêu tả Ngài với hình dáng "đầu rồng, mình rắn," có khả năng hô mưa gọi gió, rít lên tạo sấm sét. Mở mắt Ngài tạo ra ban ngày, nhắm mắt thành ban đêm, biểu trưng cho sự luân chuyển không ngừng của vũ trụ. Tượng thần Phục Hy, hình tượng "đầu người, đuôi rắn," được xem là một trong những biểu tượng cổ nhất của văn hóa Trung Hoa. Phục Hy cùng với Nữ Oa, người cũng mang hình dáng "đầu người, mình rắn," đã đóng vai trò sáng tạo và bảo vệ nhân loại. Khi thần Công Công, một vị thần ác với hình dạng "mặt người, mình rắn," gây ra hỗn loạn bằng cách húc đổ trụ chống trời, Nữ Oa đã xuất hiện, lấp đầy những lỗ hổng trên bầu trời, khôi phục trật tự và bảo vệ sự sống.

Ngoài những câu chuyện thần thoại, rắn còn xuất hiện trong các tín ngưỡng địa phương. Ở các tỉnh như Triết Giang, Phúc Kiến, Quảng Đông, và các vùng duyên hải Hoa Đông, Lĩnh Nam, các đền miếu thờ rắn được xây dựng phổ biến, thể hiện sự tôn kính đối với loài vật này. Rắn không chỉ mang ý nghĩa linh thiêng mà còn được liên kết với các hiện tượng tự nhiên như nước và mây trong biểu tượng kếp chim - rắn, một hình ảnh gắn liền với sự sinh sôi và sức mạnh của thiên nhiên.

Bên cạnh rắn, rồng - biểu tượng cao quý và thiêng liêng hơn và chiếm vị trí quan trọng trong văn hóa Trung Hoa. Rồng xuất hiện dày đặc trong kiến trúc, điêu khắc, và nghệ thuật, biểu trưng cho quyền lực tối cao của hoàng đế và nguồn gốc thần thánh của nền quân chủ. Các hoàng đế thường thêu hình rồng trên cờ hiệu để khẳng định vị thế của mình. Hình tượng rồng không chỉ mang ý nghĩa uy quyền mà còn thể hiện sự bảo trợ của thiên nhiên và thần linh đối với vương triều.

Với sự phong phú trong hình tượng và ý nghĩa, rắn và rồng đã trở thành những biểu tượng vượt thời gian, phản ánh chiều sâu của tín ngưỡng và văn hóa Trung Quốc. Chúng đại diện cho mối liên kết mật thiết giữa con người, tự nhiên, và thần linh, tạo nên bức tranh đầy màu sắc và đa dạng về hệ tư tưởng và triết lý của nền văn minh này.

Không chỉ ở Ấn Độ và Trung Quốc, biểu tượng rắn còn xuất hiện rộng rãi trong văn hóa của nhiều nước Châu Á, mang ý nghĩa linh thiêng và gắn bó mật thiết với đời sống tâm linh của con người. Tại các vùng thổ dân Australia, huyền thoại về con rắn cầu vòng đã xuất hiện từ rất sớm, được coi là biểu tượng linh thiêng gắn liền với các nghi lễ tôn giáo nguyên thủy. Theo các nhà nghiên cứu, rắn cầu vòng đại diện cho một trong những chủ đề tôn giáo cổ xưa nhất, với bằng chứng là những bức tranh khắc trên đá có niên đại hơn 20.000 năm. Ở vùng Arnhemland, người dân truyền tụng huyền thoại về tổ tiên vĩ đại Ngaljod, người đầu tiên tạo ra chính mình dưới hình hài Ulbar - một khúc gỗ có lỗ hổng. Ulbar, khi phát ra âm thanh trong các nghi lễ, được coi như biểu tượng của sự sinh sôi và sáng tạo. Lỗ hổng của Ulbar thường được liên tưởng đến tử cung của Mẹ vĩ đại, trong khi dáng vẻ của rắn cầu vòng lại mang ý nghĩa của sức mạnh nam tính.

Ở Nhật Bản, rắn là loài vật thần thánh, được miêu tả trong huyền thoại với đầu rồng và nhiều phép thuật. Biểu tượng rắn tại Nhật không chỉ mang ý nghĩa của điềm lành, may mắn, mà còn được khắc họa như những quái vật bắt cóc trinh nữ để ăn thịt, tạo nên sự đối lập trong tâm thức dân gian. Tương tự, tại Indonesia, rắn gắn liền với câu chuyện về nguồn gốc thế giới qua huyền thoại Động đất, hay trong văn hóa Myanmar là nhân vật chính của các câu chuyện giải thích nguyệt thực. Ở Philippines, rắn xuất hiện trong truyền thuyết về sự tích núi Ganlaon, còn tại Campuchia, rắn là một phần của huyền thoại Preng Thong.

Văn hóa Thái Lan đề cao biểu tượng rắn với tư cách một vị thần nước, có khả năng chi phối thiên nhiên. Khi rắn uống nước, thủy triều dâng lên; khi rắn vùng vẫy, bão tố hình thành; và khi giận dữ, rắn trở thành Leviathan - hình tượng quái vật nước trong văn hóa Do Thái cổ. Rắn còn được xem là thần mẹ và hồn của âm vật, mang lại may mắn và bảo trợ con người. Điều này được thể hiện rõ trong lịch sử khi vị vua triều đại Sukhothai thế kỷ 14 tự nhận mình là con của một nàng tiên rắn (Nagini) để hợp thức hóa quyền cai trị. Thái Lan, nơi biểu tượng rắn có vai trò đặc biệt trong tín ngưỡng, là một trong những quốc gia có nhiều đền thờ rắn nhất. Hình tượng này không chỉ thể hiện sự tôn kính mà còn là lời nhắc nhở về mối quan hệ giữa con người với tự nhiên và những thế lực siêu nhiên. Từ huyền thoại đến các nghi lễ thờ cúng, rắn đã trở thành một phần không thể thiếu trong đời sống văn hóa, tượng trưng cho sự sinh sôi, quyền lực, và sự che chở linh thiêng

4.4. Hình tượng Rắn trong văn hóa Việt Nam

Với nền văn hóa nông nghiệp lúa nước nổi tiếng trong khu vực Đông Nam Á cùng với thời tiết nóng ẩm, địa tự nhiên đa dạng, Việt Nam là vùng đất thuận lợi cho sự sinh sôi, phát triển của nhiều loài rắn. Lịch sử đã chứng minh người Việt Nam có sự gắn bó mật thiết với tự nhiên, tôn trọng tự nhiên, đó cũng là lý do từ xa xưa hình tượng rắn đã xuất hiện trong tâm thức và văn hóa dân gian Việt Nam. Tuy nhiên, khác biệt với nhiều quốc gia trong khu vực,

phần lớn người Việt Nam không xem rắn là biểu tượng gắn với tôn giáo (trừ trường hợp Phật giáo của người Khmer Nam Bộ) [10].

Trong văn hóa Việt Nam, hình tượng rắn xuất hiện với nhiều tầng ý nghĩa, đặc biệt là vai trò thủy tổ và biểu tượng tâm linh gắn liền với đời sống dân gian. Từ huyền thoại “Con Rồng cháu Tiên,” hình tượng rắn hòa quyện cùng biểu tượng rồng, trở thành câu chuyện cội nguồn của dân tộc Việt. Huyền thoại kể về Âu Cơ và Lạc Long Quân, tổ tiên của người Việt, sinh ra bọc trăm trứng nở thành trăm người con, tượng trưng cho sự phồn thịnh và gắn bó của cộng đồng dân tộc. Trong câu chuyện này, rắn được ẩn dụ như giao long - biểu tượng của sức mạnh tự nhiên và nguồn gốc của sự sống. Tục thờ rắn với ý nghĩa thủy thần mang ý niệm về sông nước của cư dân làm nông nghiệp xuất hiện ở rất nhiều địa phương, chủ yếu ven các con sông như sông Hồng, sông Đuống, sông Mã, sông Cà, sông Hương.. một vài dấu tích điển hình như đền thờ chàng Rắn (làng Lương Ngọc)¹, Đình làng Phú Bài² có bài vị thờ ông Dài, ông Cụt; Đình thờ Rắn xã Định Thủy (Mỏ Cày, Bến Tre)... Biểu tượng rắn thủy thần còn thể hiện kho tàng truyền kể dân gian của các dân tộc thiểu số Việt Nam: Truyện rồng và người (dân tộc Lô Lô); Truyện Nguồn nước khổng lồ (dân tộc Cơ ho); Huyền thoại Linh Lang; Truyện Thần nước; Sự tích núi Ngũ Hành.

Hình tượng rắn không chỉ là biểu trưng của thủy tổ mà còn đóng vai trò quan trọng trong các câu chuyện thần thoại về sinh sản và sự ra đời của các bậc anh hùng. Trong văn hóa dân gian Việt Nam, rắn thường xuất hiện với hình hài Giao Long - một loài thủy quái có quyền năng thần thánh. Hình tượng này gắn với những câu chuyện về phụ nữ được Giao Long quấn lấy và sinh ra những nhân vật kỳ tài. Chẳng hạn, hoàng tử Linh Lang, một nhân vật huyền thoại trong sử Việt, được cho là con trai của một người phụ nữ nằm mộng thấy rắn thần. Một câu chuyện khác kể về Phùng Từ Nhan, người phụ nữ được Giao Long quấn lấy trên sông Lục Đầu. Bà sau đó sinh ra năm người con, trong đó hai người trở thành tướng quân dưới triều đại Triệu Quang Phục, được thờ tại đền Trương Hồng, Trương Hát. Mô típ "bà mẹ bị Giao Long phủ" cũng xuất hiện trong nhiều truyền thuyết khác, nhấn mạnh vai trò của rắn như một vị chúa tể của sinh sản và nguồn gốc của anh hùng.

Trong văn hóa tâm linh Việt Nam, tín ngưỡng thờ Mẫu chiếm một vị trí đặc biệt và có mối liên hệ mật thiết với hình tượng rắn. Từ Bắc chí Nam, các đền thờ Mẫu đều có sự hiện diện của đôi rắn cuộn khúc châu về tượng Mẫu. Các cặp rắn này thường được mô tả với màu sắc đối lập như xanh - đỏ, trắng - vàng, biểu trưng cho sự hài hòa của hai nguyên tố âm và dương, đồng thời gọi lên năng lực sinh sôi mạnh mẽ. Rắn trong tín ngưỡng thờ Mẫu không chỉ là biểu tượng của sự phì nhiêu, sung túc mà còn đại diện cho đức năng và trí tuệ siêu nhiên. Hình ảnh rắn uốn khúc tạo thành vòng tròn tượng trưng cho sự bất diệt và chuyển hóa, một đặc tính quan trọng trong tín ngưỡng thờ Mẫu. Câu chuyện về “tam sinh tam hóa” của Mẫu, từ thượng giới xuống trần gian và tái sinh qua các kiếp, phản ánh rõ rệt vòng tuần hoàn sinh hóa mà rắn tạo ra. Hình tượng kép Mẫu - Rắn là sự kết hợp giữa tính chất phì nhiêu, sự

¹ Xã Cẩm Lương, huyện Cẩm Thủy, tỉnh Thanh Hóa nơi có đại đa số người Mường sinh sống.

² Xã Thủy Phù, huyện Hương Thủy, tỉnh Thừa Thiên Huế. Đây là hai vị thần rắn vốn là con của thần gió hiển linh giúp dân làng, làm cho mưa thuận, gió hòa.

sung túc trong sinh sản của rắn với quyền năng sáng tạo và bảo trợ của Mẫu. Sự dung hợp này thể hiện sự thống nhất giữa đục năng và trí tuệ thánh thần, đồng thời nhấn mạnh vai trò của rắn như một phần cốt lõi trong tín ngưỡng thờ Mẫu. Đặc điểm này cũng mang tính phổ quát, tương đồng với các nền văn hóa khác như hình tượng Zeus hóa thân thành rắn để giao hoan với Persephone trong thần thoại Hy Lạp.

Hình tượng rắn còn xuất hiện phổ biến trong kiến trúc đền miếu tại Việt Nam. Nhiều ngôi đình, đền thờ rắn với tư cách là Thành hoàng của làng vẫn còn được bảo tồn, minh chứng cho sự tôn kính đối với loài vật này. Rắn được xem như một biểu tượng bảo hộ, mang lại may mắn và bình an cho cộng đồng.

Trong lĩnh vực mỹ thuật tạo hình cổ truyền của người Việt, hình tượng rắn cũng là một biểu trưng thể hiện trên các đồ án điêu khắc đá, gỗ; thường là hình thể quấn dài, nhiều khúc, tròn trịa và thanh tú, các khúc uốn nhịp nhàng, tượng trưng cho nước và mây mưa, vốn là những nhân tố bận tâm hàng đầu của người dân trồng lúa nước.

Hình tượng rắn trong văn hóa Việt Nam, dù không hoành tráng hay huyền ảo như trong truyền thuyết của các nền văn hóa châu Âu hay châu Phi, lại mang tính phổ biến, gần gũi với đời sống thường nhật. Sự kết tinh của tín ngưỡng dân gian, triết lý sinh tồn và sự sáng tạo mang đậm bản sắc dân tộc. Từ biểu tượng thủy tổ, chúa tể sinh sản đến vai trò bảo trợ trong tín ngưỡng thờ Mẫu, rắn không chỉ là một loài vật linh thiêng mà còn là hiện thân của những giá trị văn hóa và tinh thần sâu sắc. Biểu tượng kép Mẫu - Rắn không chỉ khẳng định vai trò của rắn trong đời sống tâm linh mà còn nhấn mạnh sự thống nhất giữa yếu tố tự nhiên và siêu nhiên, đục tính và trí tuệ, góp phần tạo nên sự độc đáo trong bản sắc văn hóa Việt.

4. Thảo luận

Lý giải về nguồn gốc và biểu trưng của hình tượng rắn cho thấy Phương Đông hay Phương Tây đều thờ rắn như một hình thái tín ngưỡng nguyên thủy, ra đời trong thời kỳ con người nhận thức về tự nhiên còn sai lầm và chưa tách mình ra khỏi tự nhiên. Mọi phản ánh của con người phần lớn đến từ tưởng tượng, hình dung và nguồn gốc xuất phát là thực tiễn, và các ý nghĩa biểu trưng của hình tượng con rắn đến từ sự mô phỏng hiện thực này. Phải chăng sự xuất hiện sớm, đa dạng về loài, đặc tính là khó nắm bắt của loài vật này không chỉ mang đến cho người nguyên thủy sự ngạc nhiên, bí ẩn mà còn trở thành nỗi ám ảnh trong trí tưởng tượng. Người nguyên thủy đã không đủ tri thức, sự nhận biết để giải thích, nên đã thần thánh hóa về loài vật này, dần dần, hình tượng con rắn đã tác động mạnh mẽ đến tư duy, nhận thức, đời sống tâm linh từ thời nguyên thủy và là cơ sở cho sự phát triển phong phú của tín ngưỡng, phong tục tập quán thờ phụng hình tượng rắn hiện nay.

Biểu tượng rắn trong văn hóa bốn phương được hình thành phần nhiều từ tư duy huyền thoại - một hình thức tư duy tập trung vào sự bí ẩn, siêu hình, ít giải mã trên những cơ sở khoa học. Tuy nhiên, những biểu trưng của loài rắn trong tâm thức và đời sống văn hóa con người lại khá đa dạng, từ nhận thức giản đơn (nóng - lạnh; trên - dưới; khô - nước) đến phức tạp: sản sinh, sự sống, cái chết, hạnh phúc, khổ đau.. Phải chăng rắn là loài vật duy nhất hội đủ các hình thức để biểu đạt, truyền tải được tất cả trạng thái phức tạp của tình cảm con người, mỗi

quan hệ, trình độ nhận thức trong xã hội, nên biểu tượng rắn đã cắm rễ sâu sắc trong văn hóa và là một sự lựa chọn hoàn hảo của con người đến như vậy.

Việc nhận thức và tôn thờ rắn cũng cho thấy sự phát triển của con người trong nhận thức tự nhiên, tôn trọng tự nhiên, xem tự nhiên là môi trường văn hóa thứ hai của con người. Nhìn về hình thức giữa hình tượng rắn và tự nhiên như có sự đối lập, nhưng trên thực tế đó chính là tư duy đặc trưng của thời nguyên thủy - tư duy nguyên hợp, nó liên quan đến các lễ nghi nông nghiệp và thể hiện sơ khai bước đầu trong tư duy biện chứng của con người trong mối quan hệ với tự nhiên.

6. Kết luận

Hình tượng rắn có ý nghĩa rất to lớn trong nhiều nền văn hóa trên thế giới như việc sử dụng rắn như là chỉ dấu của phân cấp xã hội trong văn hóa Ai Cập cổ đại cho đến thần Naga trong văn hóa Ấn Độ đã tồn tại không chỉ trên quê hương của Đạo Hindu mà còn lan tới các khu vực ảnh hưởng của Đạo Bàlamôn và Phật giáo tiểu thừa trong một số quốc gia Đông Nam Á như Thái Lan, Campuchia, Myanmar, Lào... Từ hình tượng thường nhật trở thành biểu tượng văn hóa và đi vào tín ngưỡng tôn giáo như một thứ Tôtem giáo, biểu tượng cho sự phì nhiêu, màu mỡ, được thừa nhận và tôn vinh trong các xã hội nông nghiệp cũng như các cộng đồng văn hóa trên thế giới đã cho thấy hình tượng rắn cùng với các biểu tượng và ý niệm liên quan đến loài vật này có sức mạnh cảm hứng to lớn, biểu trưng cho sự linh hoạt, quyền lực và sáng tạo.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Trọng Bình, *Rắn Đại Nội, sự thật và huyền thoại*, <http://tapchisonghuong.com.vn>
- [2]. C.Sott LittLeton (2006), *Huyền thoại thế giới*, Nxb Mỹ thuật, Hà Nội.
- [3]. Chevalier.J, Gheebrant.A (chủ biên), Phạm Vĩnh Cư dịch (1997), *Từ điển biểu tượng văn hóa thế giới*, Nxb Đà Nẵng.
- [4]. Ngô Văn Doanh, *Con Rắn trong lịch sử văn hóa các dân tộc trên thế giới*, Tạp chí *Di sản văn hóa*, số 01 (42)/2013.
- [5]. Nguyễn Du, *Rồng rắn lên mây*, <http://tapchisonghuong.com.vn>
- [6]. Lê Vũ Trường Giang, *Rắn thiêng xứ Ấn*, <http://tapchisonghuong.com.vn>
- [7]. E.B.TayLor, *Văn hóa nguyên thủy*, Tạp chí *Văn hóa Nghệ thuật*, 2001, tr.394.
- [8]. Tạ Chí Đông Hải (dịch) (2004), *Xem Susanoo và con rồng tám đầu, truyện cổ Nhật Bản*, Nxb Trẻ.
- [9]. Nguyễn Hoan, *Quan niệm về rắn ở Việt Nam và các nước trên thế giới*, <http://tapchisonghuong.com.vn>
- [10]. Phan Mạnh Hùng, *Biểu tượng rắn trong văn hóa một số nước phương Đông*, <https://lichsu.tnus.edu.vn><https://lichsu.tnus.edu.vn>
- [11]. Trần Minh Hường, *Hình tượng rắn qua tục thờ và huyền thoại*, Tạp chí *Văn hóa Nghệ thuật*, số 311+312/2010.
- [12]. Nguyễn Duy Hình (2007), *Tâm linh Việt Nam*, Nxb Từ điển Bách khoa.
- [13]. Nguyễn Thừa Hỷ (1986), *Tìm hiểu văn hóa Ấn Độ*, Nxb Văn hóa.

- [14]. Đinh Gia Khánh (1991), *Thần thoại Trung Quốc*, Nxb Khoa học Xã hội.
- [15]. Vũ Tuyết Loan, *Văn hóa thổ dân Austraylia*, <http://vanhoahoc.edu.vn>
- [16]. Nguyễn Ngọc Mai, *Biểu tượng văn hóa trong điện thần thờ Mẫu*, <http://khaitue.edu.vn>
- [17]. Phan Đăng Nhật, Quá trình chuyển hóa biểu tượng Chim - Rắn từ huyền thoại cổ đến truyền thuyết Hùng Vương, Tạp chí *Văn hóa Dân gian*, số 3/1983.
- [18]. Nhiều tác giả (1982), *Văn hóa nghệ thuật châu Phi*, Nxb Văn hóa, Hà Nội, tr.65, 73,74.
- [19]. Bùi Nguyên, *Công năng và sự thật của ngọc rắn*, Tạp chí *Sông Hương*, số 228/02-13.
- [20]. Nguyễn Sang, *Rắn với con người*, <http://vantuyen.net>
- [21]. Trần Văn Sáng, *Biểu tượng rắn, từ ngôn ngữ đến văn hóa*, <http://tapchisonghuong.com.vn>
- [22]. Phan Anh Tú, *Truyền thuyết về rắn Naga trong văn hoá Khmer*, Thông báo Khoa học, số 5/2024.
- [23]. Tạp chí VnExpressVnExpress, *Quan niệm về rắn ở các nước phương Đông*.
- [24]. Phạm Việt Trung, *Lịch sử Campuchia*, NXB Đại học và THCN.
- [25]. Phạm Văn, *Mạn đàm về hình tượng rắn trong kiến trúc Phật giáo Việt Nam*, <https://baotainguyenmoitruong.vn>
- [26]. Lê Việt, *Hình tượng rắn trong cổ vật Việt Nam*, <https://baotanglichsu.vn>
- [27]. Hambly, Wilfrid Dyson; Laufer, Berthold (1931), "Serpent worship", *Fieldiana Anthropology*, 21 (1).

TẢN MẠN VỀ HÌNH TƯỢNG RẮN TRONG VĂN HÓA MỘT SỐ QUỐC GIA TRÊN THẾ GIỚI

Nguyễn Thị Thục

Trường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa

Email: nguyenthithuc@dvttdt.edu.vn

Ngày nhận bài: 10/12/2024
Ngày phản biện: 11/12/2024
Ngày tác giả sửa: 16/12/2024
Ngày duyệt đăng: 06/01/2025
Ngày phát hành: 15/01/2025

Nhân dịp xuân Ất Ty gần kề, chúng ta có điều kiện để tản mạn thêm về một loài vật nằm trong thập nhị chi theo truyền thống sử dụng Âm lịch của người Việt cổ đại, đó là loài Rắn. Xuất hiện trong hầu hết các thần thoại trên thế giới với nhiều ý nghĩa biểu tượng khác nhau. Sự diễn dịch về quyền năng của rắn rất đa dạng trong các nền văn hóa. Xuất phát từ những đặc tính sinh học và trực quan của loài rắn, nó đã được nhiều cộng đồng quốc gia, dân tộc trên thế giới tôn kính, yêu mến, thậm chí sợ hãi. Nó đã được con người nhân cách hóa như là biểu tượng cho nước, lửa, linh hồn, quyền năng, thần sáng thế và biểu tượng của vũ trụ hỗn mang.

Từ khóa: Xuân Ất Ty; Hình tượng con rắn; Văn hóa truyền thống.